

« قواعد درس سوم » : « عَجَائِبُ الْمَخْلُوقاتِ » :

« هرکس درس بخواند، موفق می شود » ، به این جمله در زبان فارسی « **جمله شرطیه** » می گوئیم.

✓✓ در زبان عربی نیز هرگاه بخوئیم « **جمله شرطیه** » ایجاد کنیم باید از « **أسلوب و روش خاصی** » استفاده کنیم.

♦♦ برای ایجاد جمله شرطیه باید « **أدوات شرط** » را در ابتدای جمله بیاوریم.

« ترجمه أدوات شرط »	« أدوات شرط »
« اگر »	إِنْ : حرف شرط
« هر که »	مَنْ : اسم شرط
« هر چه »	مَا : اسم شرط

مهمترین أدوات شرط عبارتند از :

□ معمولاً این أدوات بر سر عبارتی می آیند که « **دو فعل** » را تحت تأثیر خود قرار می دهند.

□ به فعل اولی که أدوات شرط بر آن تأثیر می گذارد « **فعل شرط** » (شرط تحقق فعل دیگری است) و به فعل دوم، « **جواب شرط** » (جواب و نتیجه ای انجام فعل قبلی) می گویند.

مثال : - مَنْ يَتَأَمَّلْ قَبْلَ الْكَلَامِ يَسْلَمْ مِنَ الْخَطَا : (مَنْ : أدوات شرط / يَتَأَمَّلْ : فعل شرط / يَسْلَمْ : جواب شرط)

- مَا تَفْعَلُوا مِنْ خَيْرٍ يَغْلِبْهُ اللَّهُ : (مَا : أدوات شرط / تَفْعَلُوا : فعل شرط / يَغْلِبْهُ : جواب شرط)

□ **نکته ۱** : فعل شرط بلافاصله بعد از أدوات شرط می آید. یعنی هیچ فاصله ای بین أدوات شرط و فعل شرط وجود ندارد.

♦ لازم به ذکر است آمدن این أدوات تغییراتی را هم از نظر **معنایی** و هم از نظر **ظاهری** ایجاد می کنند، که این تغییرات عبارتند از :

(۱) **تغییرات معنایی** : **فعل شرط** (مضارع اخباری یا ماضی ساده) به صورت « **مضارع التزامی** »

و **جواب شرط** (مضارع اخباری یا ماضی ساده) به صورت « **مضارع اخباری یا مستقبل** » ترجمه می شود.

مثال : - مَنْ يَجْتَهِدْ (مضارع) فی أعماله يَنْجَحْ (مضارع) فیها
- مَنْ اجْتَهَدَ (ماضی) فی أعماله نَجَحَ (ماضی) فیها

هرکس در کارهایش تلاش کند، موفق می شود

□ **نکته ۲** : هرگاه « **فعل شرط و جواب شرط** » فعل **ماضی** بودند، هم می توانیم آن دو را به صورت « **ماضی ساده** » و هم می توانیم به صورت گفته شده (**فعل شرط : مضارع التزامی / جواب شرط : مضارع اخباری / مستقبل**) ترجمه کنیم.

- مَنْ اجْتَهَدَ فی أعماله نَجَحَ فیها : هرکس در کارهایش « **تلاش کرد / تلاش کند** ، موفق شد / می شود » (**خواهد شد**)

ولی اگر « **فعل شرط** » یک فعل مضارع باشد، به صورت « **مضارع التزامی** » ترجمه می شود.

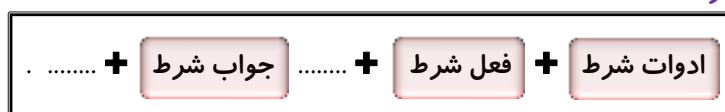
- ما تَزْرَعُ فی الدُّنْیَا تَحْصُدُ فی الآخِرَةِ : هر آنچه را در دنیا **بکاری**، در آخرت درو می کنی / خواهی کرد.

(۲) **تغییرات ظاهری** : با آمدن أدوات شرط بر سر جمله، اگر فعل شرط یا جواب آن « **مضارع** » باشند، به این ترتیب در ظاهرشان تغییراتی ایجاد می شود :

- علامت « **ُ** » در صیغه های (۱ و ۴ و ۷ و ۱۳ و ۱۴) به « **ُ** » تبدیل می شود. مثال : **إِنْ** + **يَجْتَهِدُ** = **إِنْ يَجْتَهِدُ**

- حرف « **ن** » در آخر فعل مضارع (به جز دو صیغه ۶ و ۱۲ ؛ **لِلْمُخَاطَبَاتِ** و **لِلْمُخَاطَبَاتِ**) حذف می گردد. مثال : **إِنْ** + **يَجْتَهِدُونَ** = **إِنْ يَجْتَهِدُوا**

□□ ساختار أسلوب شرط و ادوات (ابزار) شرط :

۱- ما تَزْرَعُوا فی الدُّنْیَا تَحْصُدُوا فی الآخِرَةِ : هر آنچه را در دنیا **بکارید**، در آخرت **درو می کنید**. (درو خواهید کرد)

۲- **إِنْ صَبَرْتَ** فی أُمُورِكَ حَصَلَتْ عَلَی النَّجَاحِ فی حَیَاتِكَ : اگر در کارهایت **صبر کنی**، در زندگی ات **موفقیت به دست می آوری**. (به دست خواهی آورد)

نکته ۴: کلمات « إذا (هرگاه - اگر) - لَوْ (اگر) » نیز از أدوات شرط محسوب می‌شوند، با این تفاوت که آخر فعل‌ها را تغییر نمی‌دهند.

✓ إذا: اگر این اسم برای ایجاد « جمله‌ی مشروط (شرطیه) » باشد، از أدوات شرط محسوب می‌شود یعنی مانند جمله شرطیه ترجمه می‌شوند. یعنی فقط معنای جمله را. (فعل شرط ← مضارع التزامی / جواب شرط ← مضارع اخباری یا مستقبل)
مثال: - إذا اجْتَهَدْتَ نَجَحْتَ: هرگاه (اگر) تلاش کنی، موفق می‌شوی.

- إذا تَمَّ الْعَقْلُ نَقَصَ الْكَلَامُ: هرگاه (اگر) عقل تمام شود، سخن کم می‌شود.

✓ ولی اگر به منظور ایجاد « جمله‌ی مشروط (شرطیه) » نباشد، فقط « یک قید زمان » و به معنای « زمانی که، هنگامی که » می‌باشد. مثال:
- إذا رَجَعْتُ إِلَى بَيْتِي أَدَيْتُ وَاجِبَاتِي: هنگامی که به خانه برگشتم، تکالیفم را انجام دادم.

نکته ۵: کلمات شرط هر دو گروه (عامل جزم و غیر عامل) می‌توانند بر سر « فعل‌های ماضی » هم بیایند، با این تفاوت که هیچ تغییری در ظاهر فعل ایجاد نمی‌کنند و فقط معنای فعل شرط و جواب شرط را طبق آنچه که گفته شد تغییر می‌دهند. مثال:

۱- مَنْ فَكَّرَ قَبْلَ الْكَلَامِ قَلَّ خَطْوُهُ: (فعل شرط: فَكَّرَ - جواب شرط: قَلَّ؛ هر دو ماضی)؛ هر کس قبل از سخن گفتن فکر کند، خطایش کم می‌شود.

۲- مَا فَعَلْتَ مِنَ الْخَيْرَاتِ وَجَدْتَهَا ذَخِيرَةً لِآخِرَتِكَ: (فعل شرط: فَعَلْتَ - جواب شرط: وَجَدْتْ؛ هر دو ماضی)

نتیجه اینکه: فعل شرط یا جواب شرط و یا هر دو آنها می‌توانند « مضارع یا ماضی » باشند. ولی معنای همه‌ی آنها طبق آنچه گفته شد ترجمه می‌شود.

نکته ۶: صیغه‌های فعل شرط یا جواب شرط می‌توانند یکسان و یا متفاوت باشند (نوع جزم در فعل و جواب شرط می‌تواند یکسان یا متفاوت باشد)

۱- مَا تَزْرَعُ فِي الدُّنْيَا تَحْصُدُ فِي الْآخِرَةِ: (فعل شرط: مجزوم اصلی / جواب شرط: مجزوم اصلی) [نوع جزم یکسان]

۲- إِنْ تَنْصُرُوا اللَّهَ يَنْصُرْكُمْ: (فعل شرط: مجزوم به حذف نون اعراب / جواب شرط: مجزوم اصلی) [نوع جزم متفاوت]

۳- إِنْ تُحَاوِلِي فِي قِرَاءَةِ دَرَسِكِ يَفْرَحِ وَالِدَاكِ: (فعل شرط: مجزوم به حذف نون اعراب / جواب شرط: مجزوم اصلی) [نوع جزم متفاوت]

نکته ۷: در جمله‌ی شرطیه، جواب شرط می‌تواند بصورت یک « جمله‌ی اسمیه » (تشکیل شده از یک مبتدا و خبر) بیاید. که در اینصورت به

مجموع « مبتدا و خبر » جواب شرط از نوع « جمله‌ی اسمیه » گفته می‌شود، که غالباً قبل از آن حرف « فـ » می‌آید. مثال:

- وَمَا تُفْقِفُوا مِنْ خَيْرٍ فَاِنَّ اللَّهَ بِهِ عَلِيمٌ.

- مَنْ سَاتَرَ عَيْبَكَ فَهُوَ عَدُوٌّكَ.

↔↔ همچنین اگر جواب شرط « امر یا نهی (فعل طلب) » باشد، غالباً قبل از آن « حرف فـ » می‌آید.

نکته ۸: منظور از « مَن - مَا » جازمه یا عامله همان « مَن و ما شرطیه » می‌باشد.

- عَيْنٌ مَا « مَن » عامله / جازمه: ترجمه سؤال: « مَن - ما » شرطیه را مشخص کنید.

نکته ۹: « مَن شرطیه » غالباً در جمله نقش « مبتدا » و فعل شرط و جواب شرط « خبر » آن محسوب می‌شوند. مثال:

- مَنْ يُحَاوِلُ كَثِيرًا يَصِلُ إِلَى أَهْدَافِهِ: (مبتدا: مَن شرط و خبر: يُحَاوِلُ وَيَصِلُ)

- مَنْ فَكَّرَ قَبْلَ الْكَلَامِ قَلَّ خَطْوُهُ: (مبتدا: مَن شرط و خبر: فَكَّرَ وَقَلَّ)

و « ما شرطیه » نیز در جمله غالباً نقش « مفعول به » را دارد. مثال:

- وَمَا تُفْقِفُوا مِنْ خَيْرٍ فَاِنَّ اللَّهَ بِهِ عَلِيمٌ: (ما: مفعول) - مَا تَزْرَعُ فِي الدُّنْيَا تَحْصُدُ فِي الْآخِرَةِ: (ما: مفعول)

نکته ۱۰: ممکن است در یک عبارت در ظاهر، بیش از یک فعل شرط یا جواب شرط وجود داشته باشد.

که در اصل به آنها « معطوف به فعل شرط » یا « معطوف به جواب شرط » گفته می‌شود.

مثال: إِنْ تَنْصُرُوا اللَّهَ يَنْصُرْكُمْ وَيُثَبِّتْ أَقْدَامَكُمْ.

فعل شرط جواب شرط معطوف به جواب شرط

♦ تمارین : « فعل شرط و جواب شرط » و « نوع جزمشان » را در عبارات زیر مشخص کنید : ↓↓↓↓↓↓↓↓↓↓↓↓↓↓↓↓↓↓↓

- (۱) مَنْ سَأَلَ فِي صِغَرِهِ أَجَابَ فِي كِبَرِهِ :
- (۲) إِنْ تَتَّقُوا اللَّهَ يَجْعَلْ لَكُمْ فُرْقَانًا :
- (۳) إِنْ أَحْسَنْتُمْ أُحْسِنْتُمْ لَأَنْفُسِكُمْ :
- (۴) وَمَا تَفْعَلُوا مِنْ خَيْرٍ يَعْلَمْهُ اللَّهُ :
- (۵) إِذَا تَمَّ الْعَقْلُ نَقَصَ الْكَلَامُ :
- (۶) وَإِذَا خَطَبْتَهُمْ الْجَاهِلُونَ قَالُوا سَلَامًا :
- (۷) وَمَا تُنْفِقُوا لَأَنْفُسِكُمْ مِنْ خَيْرٍ فَإِنَّ اللَّهَ بِهِ عَلِيمٌ :
- (۸) مَنْ يُفَكِّرْ قَبْلَ الْكَلَامِ يَسْلَمْ مِنَ الْخَطَا :
- (۹) مَنْ لَا يَسْتَمِعْ إِلَى الدَّرْسِ جَيِّدًا يَرْسُبْ فِي الإِمْتِحَانِ :
- (۱۰) إِنْ تُطَالَعِ الْكِتَابَ يُسَاعِدَكَ عَلَى كِتَابَةِ إِتْسَاءِكَ :
- (۱۱) إِنْ تَقْرَأْ إِتْسَاءَكَ أَمَامَ الطَّلَابِ فَسَوْفَ يَنْبَغُ زَمِيلَتَكَ الْمُشَاغِبُ :
- (۱۲) مَنْ دَعَا اللَّهَ بِالتَّضَرُّعِ اسْتَجَابَ لَهُ دَعْوَاتِهِ إِسْتِجَابَةً :
- (۱۳) إِنْ تَحَرَّصَ عَلَى الْحَسَنَاتِ تَقَرَّبَ إِلَى اللَّهِ :
- (۱۴) مَنْ هَذَبَ نَفْسَهُ فَهُوَ يَقْدِرُ أَنْ يُهْدَبَ غَيْرِهِ وَيُؤَثِّرَ عَلَى الْآخَرِينَ :
- (۱۵) إِنْ تَسْمَعُوا كَلَامَ الْحَقِّ وَتَعَلَّمُوا بِهِ فِي حَيَاتِكُمْ يَفْتَحِ اللَّهُ أَبْوَابَ رَحْمَتِهِ عَلَيْكُمْ :
- (۱۶) مَا نَعْمَلُ مِنَ الْحَسَنَاتِ فِي حَيَاتِنَا نَجِدُ ثَمَرَتَهَا فِي الْآخِرَةِ :
- (۱۷) مَنْ سَاعَدَ الْآخَرِينَ فِي نَكَبَاتِ الدَّهْرِ مَنَحَهُ اللَّهُ خَيْرَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ :
- (۱۸) إِنْ تَصَفَّحَى عَنِ ذَنْبِ الْآخَرِينَ تَشَاهَدِي فِي نَفْسِكَ رَاحَةً :
- (۱۹) مَنْ لَمْ يَجْعَلْ حَيَاةَ الْعُظْمَاءِ مَشْعَلًا لِهَدَايَتِهِ يَهْلِكُ :
- (۲۰) مَا تَفْعَلْنَ مِنْ خَيْرٍ فِي سَبِيلِ اللَّهِ يَذْكُرُهُ النَّاسُ لَكُنَّ، أَيْتَهَا السَّيِّدَاتُ :
- (۲۱) إِنْ تَتَوَسَّطُوا فِي حَيَاتِكُمْ فَالْشَّرُّ لَا يَغْتَبِ عَلَيْكُمْ :
- (۲۲) مَنْ أَعْرَضَ عَنِ السَّيِّئَاتِ زَالَ عَنْهُ الرَّجْسُ فِي الْحَيَاةِ :
- (۲۳) إِنْ لَا تَصْبِرِي عَلَى مَرَارَةِ الدُّنْيَا فَلَنْ تَدُوقِي حَلَاوَةَ عَاقِبَتِهَا :
- (۲۴) مَنْ رَضِيَ بِرِزْقِ اللَّهِ لَمْ يَحْزَنْ عَلَى مَا فَاتَهُ :
- (۲۵) مَا يَجْمَعُ الْإِنْسَانُ مِنْ خَيْرٍ يَرِثُهُ فِي النِّهَايَةِ :

محل یادداشت نکات

تلگرام / @Arabicfadaei

تلگرام / @Arabicfadaei